

menite osi Rim-Berlin, katere glavni cilj je nova, „pravičnejša“ imperialna porazdelitev sveta. Opirajoč se na svojega zaveznika je začela Italija poudarjati svojo dominantno pozicijo v Sredozemlju. Medtem ko se je teorija „mare nostrum“ po izjavi italijanskega zunanjega ministra San Giuliana leta 1913. nanašala izključno na Jadransko morje in je ta izrecno izjavil, da mora ostati Sredozemlje prosto za vse narode, je že leta 1923. sprožil Mussolini krilatico „Sredozemlje sredozemskim narodom“ ter v svojem govoru z dne 28. marca 1939. imenoval Sredozemlje „italijanski geografski, historičnopolitični in vojaški življenjski prostor“. Gre torej v bistvu za čisto gospodarski boj med glavnimi imperialnimi evropskimi silami, za obvladanje, oziroma ponovno razdelitev kolonij v Afriki in Mali Aziji, ne pa morda za kakšno reševanje nacionalnih vprašanj. Sredozemlje igra v tem boju skupno s Srednjo Evropo, s katero je ta boj glede na politično porazdelitev nasprotujočih si sil nujno zvezan, važno vlogo. V tem boju je tudi španska državljanska vojna bila važen intermezzo in nam najnovejši zunanji politični dogodki kažejo, kako skušajo zainteresirane sile izboljšati svoj strateški položaj za primer novega spopada.

Usoda vseh malih balkanskih narodov, med katere je prištevati tudi naš narod, je zaradi njihovega geografskega položaja nujno povezana s temi dogodki. Le močna zveza vseh resnično svobodnih balkanskih narodov, ki bodo znali respektirati svoje medsebojne narodnostne pravice, zveza, katere osnovo tvori 9. februarja 1934. med Turčijo, Grčijo, Jugoslavijo in Romunijo sklenjeni balkanski pakt, bo mogla v vihuri, ki se pripravlja, tem miroljubnim narodom zagotoviti njihovo gospodarsko in s tem tudi politično samostojnost v smislu gesla: „Balkan balkanskim narodom“.

Rud. Kyovsky.

Ob novem vozlu evropske politike

Hermann Rauschnig, bivši predsednik senata v Dantzigu, je imel pred kratkim predavanje o pravih smotrih politične akcije, ki si je zdaj izbrala Dantzig za izhodišče. Kot predstavnik svobodnega mesta Dantziga je bil Rauschnig vse do svojega odstopa leta 1934. v neposredni zvezi z odločilnimi nemškimi politiki in je tako rekoč iz prvega vira poučen o stvareh, ki so širši javnosti neznane. Zlasti pa je dragocen njegov kompleksni pogled na problem.

Današnja nemška vzhodna politika ni nič novega, temveč je povzeta po načrtu nekdanjega nemškega glavnega štaba v Kovnu v letih 1915—1917. Ta nova koncepcija je bila naravnost nekaj revolucionarnega. Vse dotlej je namreč že tradicionalna in klasična politika Nemčije in že prej Prusije varovala prijateljstvo z Rusijo in računala na njeno dobrohotno nevtralnost. V svetovni vojni pa se je to razmerje nenadoma izpremenilo in nastal je nov problem varnosti na vzhodu pred Rusijo. Nemški glavni štab v Kovnu je napravil načrt nemškega varnostnega sistema na vzhodu, berlinski geograf Penck in ekonomist Sering sta ga še poglobila in dopolnila. Penck je odkril, da zapadna Rusija geografsko ni nič drugega, kot posredno ozemlje med Rusijo v pravem pomenu besede in da je zato to ozemlje že po svoji naravi poklicano, da varuje Nemčijo. Tu je treba ustvariti varnostni pas, ki bi segal do Finske in Ukrajine, Črnega morja in Volge pod vodstvom in nadzorstvom Nemčije. Pri tem se je nemška politika že posluževala poznejših načel o samoodločbi narodov, ki jih je že Ludendorff imel za sposobna, da olajšajo zasedbo določene strateške črte. Ludendorff je hotel novo ureditev, ki bi slonela na sistemu vojaških poroštev. Ekonomist Sering je imenoval tako zvezo „Wehrverband“, ki bi pod vodstvom Nemčije vseboval tudi carinsko in denarno zvezo

ter skupno zunanjo politiko. Torej je šlo že leta 1916. v bistvu za protektorat ob mejah Nemčije od zahodne Rusije prek Podonavja do Balkana, kjer je bilo za vsako ceno treba preprečiti nastanek kake močne države. V takó zamišljeni sistem so hoteli po smrti Franca Jožefa vključiti tudi Avstrijo.

Ta načrt je rodil tudi idejo avtarkije. Ludendorffu je bilo treba najti poti do surovin in zato je pošiljal čete na vzhod do Kavkaza. Tu pa se stikata vzhodna in zahodna politika. Za absolutno avtarkijo si je treba odpreti pot do Atlantskega oceana, ki edini vodi do neizčrpnih virov. Zató pa se mora uničiti vojaška moč Francije, anektirati Holandska, Belgija in severna Francija, na vzhodu pa Nemčija zavarovati pred vsakršnim napadom.

Ta varnostni pas na vzhodu je ostal tudi po vojni vodilna ideja nemškega revizionizma, ki mu ni šlo samó za radikalno revizijo mirovnih pogodb, temveč za ofenzivni boj za hegemonijo. Prišlo je do nemško-sovjetskega pakta v Rapallu, ki pomeni samo na videz vrnitev k Bismarckovi politiki in Ludendorffovi nasprotno rešitev. V resnici naj bi služila ta zveza revizionističnim smotrom. Iz nje je izšla ideja svetovne imperialistične revolucije, ideja nove delitve sveta in novega reda. Kmalu po Rapallu so uvideli, da je Rapallo lahko trajen samo tedaj, če se prilagodi Nemčija socialnemu in političnemu redu Rusije. Toda nemška Reichswehr in nacionalni krogi zlasti Hugenbergove smeri so znali ločiti imperialistično revolucijo od socialne. Stara družba se je že pripravljala na restavracijo in zveza z Rusijo se ji je zdela nevarna. Verovala je še v rešitev, kot jo je bil zamislil glavni štab v Kovnu. Novo nacionalno gibanje je to koncepcijo sprejelo in tako se je varnostna politika izza vojne po letu 1933. nadaljevala v politiki, ki meri na teritorialno ekspanzijo in imperialistični svetovni prevrat.

Razlika med Ludendorffovo in današnjo politiko je predvsem v vprašanju taktike glede nasledstvenih držav na zahodu bivše Rusije. Zdaj je bilo uporabiti več ali manj miroljubno taktiko za upostavitev položaja, ki ga je bilo nekoč lahko ostvariti z vojaškimi sredstvi. Pri tem se je pa položaj bistveno izpremenil predvsem zato, ker je postala Poljska pomembna vojaška sila. Dve možnosti sta se torej nudili za ostvaritev napravljenih načrtov: napraviti Poljsko za začasnega zaveznika v ekspanziji kot pozneje Italijo, ali pa Poljsko vojaško potolči in jo izločiti, da se lahko upostavi stanje leta 1918. Razne okoliščine so odločile za prvo možnost. Nemčija se je s tem hotela zavarovati na vzhodu, da lahko sproži napad proti Franciji. Toda danes ni mogoče več pridobiti nevtralnosti Poljske za primer vojne na zahodu z miroljubnimi sredstvi. Zató je treba streti njeno vojaško moč.

V tem je smisel današnje akcije proti severovzhodu z izhodiščem v Dantzigu, ki ni smoter sam zase, temveč le ključ za gospodstvo nad Baltikom, edino pomorsko oporišče, odkoder je možen napad na Rusijo. Po drugi strani je iz Dantzigga mogoče nadzirati in dejansko obvladati poljski koridor in nemška oblast nad Dantzgom bi pomenila isto kar za Češkoslovaško zasedba sudetskega ozemlja — samó s to razliko, da bi sledil konec Poljske v neprimerno krajšem času.

Toda delitev Poljske danes ni mogoča z obstoječim zveznim sistemom. Mogoča bi bila z Rusijo, kar je prav zadnji čas stopilo v ospredje, dasi ostane slej ko prej vodilna koncepcija razkosanje Rusije in organizacija nasledstvenih držav v nekako novo zvezo narodov pod nemškim varuštvom. Gre za nadzorstvo vseh držav med Rusijo in Nemčijo. Na tem ozemlju se predvideva odstranitev nekaj milijonov Slovanov in nadomestitev elite podvrženih narodov z Nemci. Ustvariti se hoče nov red, v katerem bo slonela prava „kultura“ na suženjstvu, in ti vladani narodi bodo izpremenjeni v sužnje, nekvificirane delavce. Ekspanzijske smotre spremlja premišljeni načrt za vrnitev v arhaično družbo starih Germanov.

Tak imperij pa je življenjsko sposoben le na prostoru, ki dopušča organizacijo obrambe absolutno neodvisno od vseh mednarodnih obveznosti in tako močno, da more kljubovati vsem sovražnim koalicijam. Sam Reich za to ni dovolj, prav tako tudi ne gospodarska podjetja v Srednji Evropi in Podonavju. V tem omejenem prostoru ne more nobena kombinacija rešiti Nemčije odvisnosti od svetovnega trga in s tem od zahodnih dežel. Zato je potreben dostop do oceana, silen imperij od zahoda do daljnega vzhoda.

A. K.

Polemika

Legenda o Simonu Gregorčiču in legenda o Henrikumu Tumi

Dušan Kermauner.

UVOD.

Dr. Anton Breclj je priobčil v „Dejanju“ (II. 1939, zv. 6) sestavek „Pesnik Simon Gregorčič v dr. Tumovi luči“, sestavek, ki bi ga bil prav tako lahko naslovil „Dr. Henrik Tuma v moji (to je dr. Brecljevi) luči“. Le približna polovica članka je namreč posvečena oceni in popravku Tumovih spominskih navedb o Simonu Gregorčiču v knjigi „Iz mojega življenja“ (str. 261/2), polovica pa oceni in vrednotenju Henrika Tume kot pisca avtobiografije in kot človeka ter družbenega delavca sploh. Seveda sta obe polovici dr. Brecljevega sestavka miselno zvezani, toda vez, ki ju veže, je le umetno, ne pa dejansko sklenjena. Dr. Breclj ni samo zaprl vprašanja, ki ga je odkrila neka Tumova navedba o Gregorčiču, ampak je s pomočjo tega vprašanja hkrati odprl drugo, ki je popolnoma neodvisno od Gregorčiča in Tumovih netočnih in točnih navedb o njem: vprašanje Tumove spominske in značajne vrednosti. Ugodno pozicijo, ki jo je zavzel kot branilec prave podobe Simona Gregorčiča, je uporabil za napad na pravo podobo Henrika Tume. Ni se ravnal po načelu: najboljša obramba je napad, ampak po vodilu: najboljši napad — na Tumo je obramba — Gregorčiča.

Priredil sem za tisk Tumov koncept avtobiografije, ki je izšel kot postumno delo. Zato sem dolžan spregovoriti o obojem, o Gregorčiču v Tumovi in prav tako o Tumi v dr. Brecljevi luči. Prizadeval si bom, čim bolj pojasniti ozadje in osnovo obeh legend na temelju popolnejšega gradiva, kakor je bilo na razpolago Tumi in dr. Breclju, in tudi novega gradiva, ki ni obseženo v Tumovi avtobiografiji in v mojih njej dodanih „Dopolnitvah“. Dr. Brecljevo zmotno in krivo „pojasnilo“ mi je ponudilo priliko za osvetlitev nekaj zanimivih problemov iz naše kulturne in politične zgodovine v Tumovem času.

Kamen spotike je tisto mesto v Tumovih „Spominih“, kjer izvemo naslednje: Tuma je videl o priliki nekega opravljača po italijanski okupaciji v vasi Gradišče tekati okrog nekega slaboumnega mladeniča in je na vprašanje, zakaj ga ne odpravijo v zavod za slaboumne, dobil odgovor, da gre za naravnega sina pesnika Simona Gregorčiča.

Naravno je ta legenda, vprav zato, ker je legenda, prizadela še živeče Gregorčičeve prijatelje in znanke. Da bi svojo nevero vanjo utrdili, so o stvari poizvedovali. Edinole Gradiščani sami niso potrebovali nobenih dokazil; poznali so svojo vas, vse njene prebivalce in vse njihove govorice ter so zlahka ocenili Tumovo navedbo kot netočno.

Tuma pove iz svojega le, da je videl tekati po Gradišču slaboumneža, pojasnilo o njem je dobil od gradiškega podžupana. On sam ni raziskoval, ali je